

Gymnasieutbildning

- en rättighet eleven inte får tacka nej till samt plikten att välja rätt utbildning

Alexandru Panican

Inledning

I detta kapitel problematiseras hur skolpersonal och representanter för myndigheter av betydelse för ungdomars försörjning och arbetsmarknadsetablering reflekterar kring gymnasiestudier med fokus på yrkes- och lärlingsutbildning.

Sedan 1990-talet har det svenska utbildningsväsendet genomgått flera reformer. Syftet med dessa reformer har varit att öka kvaliteten i skolutbildningen, motverka risken för studieavhopp och åtgärda mismatchproblematiken genom en bättre koppling mellan skolkunskaper och den kompetens som arbetslivet efterfrågar (Olofsson & Panican 2008, 2012). Mot bakgrund av dessa ambitioner utvidgades gymnasieutbildningen med flera yrkesutbildningar som skulle erbjuda mer av färdigutbildning. Efter några års försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning infördes 2011 reguljära lärlingsutbildningar där större delen av utbildningen är arbetsplatsförlagd (SOU 2008:27, SOU 2010:19). Yrkes- och lärlingsutbildningar skulle bli mer avnämmarstyrda och präglade av arbetslivets behov. Dessutom skulle innehållet i yrkesprogrammen mer betona yrkesämnena. På den politiska nivån finns förväntningar om att yrkes- och lärlingsutbildningar kan lösa problem skapade av en skola med endast utbildningar med högskolebehörighet som mål samt underlätta ungdomarnas etablering inom sitt yrkesområde direkt efter avslutade gymnasiestudier (Olofsson 2010, SOU 2010:19, prop. 2008/09:199).

Förväntningarna är så pass stora på yrkesutbildningar att regeringen vill gå ännu längre i sina reformambitioner. I samband med att budgetpropositionen presenterades i september 2013 (prop. 2013/14:1) framhöll utbildningsminister Jan Björklund att Sverige bör genomföra ett systemskifte inom den gymnasiala yrkesutbildningen. Lärlingsutbildningen bör läggas upp på samma sätt som i Tyskland och Österrike (Pressmeddelande 2013, Utbildningsdepartementet). De två nämnda länderna har långa traditioner av klassiska lärlingsutbildningar, nämligen en tydlig reglerad utbildningsmodell styrd av såväl lagstiftning som kollektivavtal vad gäller både yrkesindelning och utbildningsinnehåll där branscher och företag har ett väsentligt ansvar för och inflytande över utbildningen.

En central aspekt för att redan initierade samt planerade utbildningspolitiska reformer ska kunna fullföljas handlar om den institutionella beredskapen för förändringar som finns inom skolväsendet. Denna aspekt tillsammans med nyfikenhet kring hur skolpersonal och andra myndigheter förhåller sig till gymnasiestudier underbygger frågan som styr den fortsatta framställningen:

- Hur reflekterar skolpersonal och representanter för den lokala arbetsförmedlingen, socialtjänsten och kommunala arbetsmarknadsenheter kring gymnasiestudier och yrkes- och lärlingsutbildning?

Det empiriska materialet bygger på 51 intervjuer gjorda i tio kommuner som representerar olika erfarenheter vad gäller befolkningsstorlek, genomströmning i gymnasieskolan, arbetslöshetstal och social struktur. Empirin har samlats inom ramen för ett Vinnova finansierat forskningsprojekt. Citaten i kapitlet är representativa för det empiriska materialet.

Gymnasieutbildning - en rättighet eleven inte får tacka nej till

Sedan början på 1990-talet har alla skolungdomar i Sverige en lagstadgad rättighet till gymnasieutbildning (prop. 1990/91:85). Gymnasieskolans uppdrag är att ge en medborgerlig utbildning genom att forma eleven till en kompetent och ansvarsfull medlem i samhällsgemenskapen (Skolverket 2000), ”Gymnasieskolan skall fostra medborgare i dagens och morgondagens samhälle” (Lundahl 2008:30). Till skillnad från grundskolan är gymnasiala studier inte obligatoriska. Gymnasieeleven har en formell rätt att tacka nej till denna rättighet. Men denna rättighet har *de facto* i allt högre grad omvandlats till ett obligatorium. För närvarande är det endast 2–3 procent av varje ungdomskull som ställer sig utanför studier på sekundär nivå. Detta kan jämföras med 1980-talets början då antalet ungdomar som valde bort gymnasiestudier uppgick till 20 procent. Det finns flera förklaringar till denna förändring såsom mycket begränsade jobb möjligheter för ungdomar utan gymnasieutbildning, ett försörjningssystem som bygger på att ungdomar ägnar sig åt gymnasiestudier och en förstärkt syn på gymnasial utbildning som ett viktigt instrument för ens självförverkligande (Olofsson 2007, 2010, Olofsson & Thoursie 2007, Olofsson & Wadensjö 2007). ”I dag går, med få undantag, alla elever i en årskull vidare från grundskolan till gymnasieskolan /---/ gymnasiekompetens har blivit den etablerade grundkompetensen” (prop. 2003/04:140, s 12-13).

”Gymnasieutbildningen har i dag kommit så nära ett obligatorium som den kan komma” (Olofsson 2009, s 9). Det visar sig att frivilliga gymnasiestudier har gjorts om till en verklighetsföranledd skolplikt, en plikt utan lagstöd. Men hur reflekterar olika aktörer kring rättigheten till gymnasial utbildning?

Bevekelsegrunderna hos företrädare för både utbildningsväsendet och förvaltningar som arbetar med ungdomar i gymnasieålder bekräftar att den gymnasiala utbildningen har blivit en skolplikt på grund av de krav som ställs på arbetsmarknaden. De intervjuade anser att den svenska arbetsmarknaden går mot ett kunskapsbaserat arbetsliv präglad av höga kvalifikationskrav. Intervjupersonerna uppger att det knappt finns något jobb för ungdomar utan gymnasiekompetens. I de vidare resonemang som de intervjuade använder sig av framträder även en moraliserande inställning som utmynnar i värderingen att det inte får finnas en arbetsmarknad för ungdomar utan gymnasiekompetens. I en mindre kommun uppger företrädaren för arbetsförmedlingen att det finns arbetsgivare som efterfrågar okvalificerad arbetskraft vid tiden för intervjun:

Egentligen är det en bra arbetsmarknad för ungdomar utan gymnasiekompetens.

I samma kommun uppger företrädaren för en av de kommunala verksamheterna att:

Man behöver även de som saknar gymnasiekompetens. Vi har ett företag som bygger /.../ och som tar 15 man helst igår, utbildade personer. Så, det finns en arbetsmarknad för ungdomar utan gymnasiekompetens, den är inte så stor men den finns just nu, om man inte har annat i sitt bagage såsom kriminalitet eller droger. Dessa ungdomar har bra möjligheter till egen försörjning.

Det framkommer att arbetsgivare skulle omedelbart anställa arbetssökande utan gymnasiekompetens, ”helst igår”. De intervjuade menar att det ändå är otänkbart att inte fullfölja studier på gymnasial nivå. I respondenternas svar framträder en retorik som pekar på att den enskilde anses ha en medborgerlig plikt gentemot samhället och då refereras till medborgarduglighet. Med detta menas att en duglig arbetstagare som eftersträvar en framgångsrik yrkeskarriär i ett kunskapsbaserat arbetsliv skall besitta gymnasiekompetens; av denna anledning vägrar flera av de intervjuade att aktivt förmedla okvalificerade jobb. Detta förhållningssätt existerar när Sverige har den högsta ungdomsarbetslösheten i Norden och en av de högsta i EU:s medlemsländer i åldersgruppen 16–24 (Eurostat 2011). En representant från arbetsförmedlingen i en stor kommun uppger att:

Ungdomar bryr sig inte längre om att ta ett jobb och göra karriär. Deras enda mål är att ha kul i livet. Detta är fel. Ungdomar har ett ansvar gentemot samhället, de ska slutföra en gymnasieutbildning och sedan etablera sig på arbetsmarknaden för att kunna bli produktiva och framgångsrika medborgare.

Denna moralisering om vad skolungdomarna bör göra stoppar en tidig arbetsmarknadsetablering, även i de fall det finns jobb för arbetslösa ungdomar utan gymnasiekompetens. Gymnasiala studier görs om till en moralisk plikt också. En företrädare för en kommunal verksamhet från en mellanstor kommun uppger att man borde:

/.../se till att halva befolkningen inte går ut på arbetsmarknaden förrän de är över 25, se till att ha de kvar i utbildningssystemet. Alla ungdomar vill vi inte ha i arbete förrän de är 25, vi vill ha hälften först efter 25.

Den intervjuade refererar till de höga kvalifikationskraven i spåren av ny teknik och behovet av språkkunskaper i en tilltagande internationalisering. I citatet avspeglas viljan att bestämma över ungdomar även när de är myndiga, alltså hälften av ungdomarna skall inte kunna gå ut på arbetsmarknaden utan istället utbilda sig fram tills de är 25 år gamla. Detta rättfärdigas genom samma hänvisning till den enskildes plikt att bli en arbetsduglig medborgare. Vi skall ”se till att ha de kvar i utbildningssystemet”. Detta utan att fråga ungdomarna om vad de skulle vilja göra och utan hänsyn till deras studiemotivation och förmåga. Citatet bekräftar Osler & Starkey (2005) slutsats att eleverna endast är ”consumers of citizenship education”, ungdomarna är ”citizens-in-waiting” utan en faktisk medborgerlig status.

Argumentet om att behålla ungdomarna i utbildningssystemet förekommer bland flera respondenter i olika kommuner. I flera intervjuer framkommer att man är återhållsam även med att ordna aktiviteter eller medverka för alternativa lösningar såsom beredskapsarbete för elever som hoppar av gymnasiestudier för att motverka en negativ utveckling som dessa ungdomar kan utsättas för. En representant för en kommunal verksamhet i en stor kommun uppger att:

Under 18 år följer man skolsystemet, man skall egentligen inte hitta en konkurrenssituation /.../ så att man inte lockas över till annat som kan verka intressantare.

De flesta intervjuade ger uttryck för föreställningen om att duglig arbetskraft har minst gymnasiekompetens, oavsett etableringsvillkor på arbetsmarknaden. Som en annan kommunal representant från en stor kommun än den i citatet ovan uttrycker sig, ungdomar endast med grundutbildning ”är pantade redan från början, de kommer ingenstans”. Det hävdas att

medborgarduglighet kräver minst gymnasiekompetens i det samtida arbetslivet. Återigen, det anses att skolungdomarna har ett moraliskt ansvar gentemot samhället att fullborda gymnasiestudier för att kunna bli arbetsdugliga medborgare. Men bland respondenterna nämns att gymnasiestudierna inte skall kopplas endast till den enskildes framtida försörjningsmöjligheter. Gymnasiekompetens utgör mer än ett sätt att underlätta arbetsmarknadsetableringen eller ett lämpligt sätt att gardera sig mot framtida förändringar på arbetsmarknaden. Gymnasieutbildningen, framförallt kärnämnen, anses hjälpa den enskilde i rollen som medborgare. Den som hoppar av eller väljer bort eller inte kan fullfölja gymnasiestudier har egenskaper som samhället inte efterfrågar. Dessa ungdomar anses vara misslyckade människor som inte uppfyller kravet på den goda medborgaren, oberoende av faktiska etableringsvillkor på arbetsmarknaden.

Respondenternas samhällseliga uppdrag är att förmedla jobb, underlätta inträdet i arbetslivet samt hitta alternativa lösningar för ungdomar som har hoppat av skolan. Men de intervjuades arbetssätt formas utifrån deras egna bevekelsegrunder om den goda medborgaren. Respondenternas moralisering med hänvisningar till det kunskapsbaserade arbetslivet kan leda till direkta konsekvenser. Genom att förvägra arbetssökande ungdomar en tidig etablering på arbetsmarknaden framkallas arbetslöshet, detta i synnerhet i de fall det finns arbete för dessa ungdomar. Ställningstagandet att vara återhållsam med lösningar på kommunal nivå för ungdomar som hoppar av skolstudier med motiveringen att man måste utbilda sig till det som anses vara duglig arbetskraft, oavsett den enskildes önskemål och förmågor, kan leda till arbetslöshet och kanske även till nya studieavhopp ifall gymnasieungdomarna går tillbaka till samma skolsystem som de redan har lämnat.

Plikten att välja ”rätt” utbildning

Det räcker inte att förverkliga den moraliska skolplikten till frivilliga gymnasiala studier utan skolungdomarna skall välja ”rätt” utbildning också för att skaffa sig en adekvat medborgarkompetens. Dessa föreställningar kommer fram i intervjuer gjorda med utbildningsväsendets representanter.

De intervjuade har negativa föreställningar om utbildningsvägar som faller utanför studieförberedande program. Kritiken handlar inte om att yrkes- och lärlingsutbildningar inte

rustar eleven med kompetens för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Yrkes- och lärlingsutbildningarna anses vara mindre värda utbildningsformer som inte uppfyller kraven för en god utbildning. Yrkesutbildningarna bedöms vara otillräckliga för att förbereda eleven inför högskoleutbildning. Det uppges att yrkes- och lärlingsutbildningarna leder till lågstatusjobb med lågkvalificerade arbetsuppgifter. Ämnena med inriktning mot yrkeskunskap betraktas med misstänksamhet, de utgör inte färdighetsämnen och anses sakna möjlighet att förbereda den enskilde för att bli en fullvärdig medborgare med kunskaper som motsvarar anpassningskraven i ett förändringspräglad samhälle. Dessutom så ger teoretiska program en annan värdegrund än yrkesprogrammen och ett förhållningssätt som man har med sig resten av livet.

Yrkes- och lärlingsutbildningarna betraktas vara ett uttryck för ambitionen att bygga broar mellan gymnasiet och arbetslivet. Men ett för nära förhållande mellan dessa två arenor bedöms hota den skolbaserade demokratiska fostran. Kunskapen anses bli alltför anpassad till arbetslivets behov av arbetskraft. Med detta följer kunskaper inriktade mot en omedelbar anställningsbarhet efter avslutade studier. Fostran till yrkesskicklighet anses hota det fria kunskapssökandet och det livslånga lärandet. Det blir frågan om en kunskap som dräneras på bredd, komplexitet och medborgerligt engagemang. Utifrån respondenternas svar kan slutsatsen dras att gymnasieeleverna har en skyldighet att välja bort yrkes- och lärlingsutbildningar när de skaffar sig gymnasiekompetens. Yrkes- och lärlingsutbildningarna debatteras utan hänsyn till att det finns olika yrkesinriktningar och skolformer samt eleverna diskuteras som en homogen grupp. En representant för utbildningsväsendet i en stor kommun uppger att:

De här ungdomarna som går in på yrkesutbildningar skall inte gå in i återvändsgränder. Jag är orolig för att regeringen begränsar ungdomarnas möjligheter att få högskolebehörighet /---/ vi måste hitta möjligheter att skapa förutsättningar för de här ungdomarna att bygga på, ungdomarna har 50 år framför sig att jobba /.../ det är oerhört viktigt att utbildningarna är breda och ger allmänna kunskaper /.../ och att de måste vara aktiva. xxx (anonymisering) har disputerat och tittat på skolans demokratiuppdrag och (forskaren) visar att ungdomarna från yrkesutbildningar har ett bedrövligt intresse för demokratifrågor, detta är skrämmande. Det är en utmaning att väcka intresse för demokratifrågor hos ungdomar från yrkesutbildningar.

Respondenternas oro för ett nära samarbete mellan skola och arbetsliv bottenar i förklaringen att arbetsmarknadens parter kan få ett alltför stort inflytande i skolvärlden. Om skolan skulle tillgodose arbetsgivarnas efterfrågan på motiverade elever som lärlingar, finns en oro för att skolan blir av med ”duktiga” elever. Föreställningen är att yrkesutbildningar är till för "mindre

duktiga” skolungdomar. Elever som väljer yrkes- och lärlingsutbildningar beskrivs flera gånger i nedsättande termer såsom resurssvaga, skoltrötta, icke motiverade och lågpoängare.

Den negativa synen på yrkesutbildningar bekräftas i en annan studie också.¹ Exempelvis förklarar en studie- och yrkesvägledare att det gäller att stödja elever till att välja studieförberedande istället för yrkesprogram, i synnerhet om eleven visar sig vara ”duktig”. En rektor uppger att de egna barnen inte skulle få lov att välja yrkesprogram, ”över min döda kropp” skulle de egna barnen få söka sig exempelvis till VVS-tekniker. En annan rektor berättar hur de egna barnen motiverades till att göra sina läxor och satsa på teoretiska program om de ville undvika en framtida anställning på en fabrik.

Bland utbildningsväsendets representanter upprepas intentionen att uppmuntra eleverna till att välja studieförberedande utbildningar. Retoriken handlar om att bevara skolans tradition att erbjuda en god utbildning som på ett demokratiskt sätt uppfostrar den enskilde till rätt medborgarkompetens. Men uppmuntran till att välja studieförberedande utbildningar kan anses vara problematisk gällande ungdomar som inte är tillräckligt studiemotiverade eller saknar förmågan för att klara av de teoretiska ämnena. Införandet av en lärlingsutbildning hösten 2011 är ett sätt att förbättra utbildningsvillkoren för en grupp elever som har svårt att finna sig tillrätta i en helt skolförlagd utbildning. Yrkes- och lärlingsutbildningar utgör ett alternativ till studieförberedande utbildningar. Men de intervjuades syn riskerar stigmatisera yrkes- och lärlingsutbildningar och avskräcka elever från att välja annat än teoretiskt inriktade utbildningar. Respondenternas syn stödjer inte heller de elever som redan går yrkes- och lärlingsutbildningar. Att bli beskriven som en resurssvag och lågpoängare med ”ett bedrövligt intresse för demokratifrågor” som läser på undermåliga utbildningar utan möjlighet till ett framgångsrikt arbetsliv kan knappast motivera eleverna till att fullborda gymnasieskolan. Respondenternas föreställningar är blinda inför vissa av skolungdomarnas egna önskemål och förutsättningar. De intervjuade reflekterar inte heller kring vad denna syn kan skapa för konsekvenser. De moraliserande inslagen om att välja ”rätt” utbildning och de föreställningar som rättfärdigar misstänksamheten mot yrkes- och lärlingsutbildningar kan leda till studieavhopp och även social

¹ Studien har gjorts under hösten 2011 och omfattar 11 intervjuer med rektorer och studie- och yrkesvägledare i en sydsvensk kommun. Intervjuer har bedrivits av Teres Hjärpe inom ramen för ett forskningsprojekt finansierat av Socialhögskolan vid Lunds universitet med Torbjörn Hjort och Alexandru Panican som projektledare.

exkludering inom skolans värld. Det gör skolungdomarna som väljer yrkes- och lärlingsutbildningar till en negativt selekterad och missgynnad grupp.

Sammanfattning och slutdiskussion

Rättigheten till gymnasieutbildning omvandlas till en plikt som eleven inte får tacka nej till, vilket motiveras med hänvisning till de faktiska krav som finns för en etablering på arbetsmarknaden. Samtidigt uppger de intervjuade att det fortfarande finns arbetsgivare som efterfrågar okvalificerad arbetskraft och som omedelbart skulle anställa arbetssökande utan gymnasiekompetens. Men detta bemöts med en moralisering över vad som förväntas av eleven i egenskap av en framtida duglig arbetstagare som eftersträvar en framgångsrik yrkeskarriär i ett kunskapsbaserat arbetsliv. Respondenterna anser att ungdomarna ska ha minst gymnasiekompetens för att bli goda och ansvarskännande medborgare, oavsett etableringsvillkor på arbetsmarknaden. Detta leder till att flera av de intervjuade vägrar att aktivt förmedla okvalificerade jobb till arbetslösa ungdomar utan gymnasiekompetens. Utöver detta har flera respondenter förklarat att de är återhållsamma med att ordna aktiviteter för elever som hoppar av skolan för att inte medverka till attraktiva lösningar som skulle kunna konkurrera med gymnasiala studier. Det ska understrykas att dessa slutsatser utgår ifrån det som har beskrivits i intervjusituationen vilket inte behöver överensstämma med vad som faktiskt görs. En analys av det faktiska utfallet kräver en annan typ av studie än föreliggande.

Plikten att förverkliga frivilliga gymnasiala studier kompletteras med kravet att välja ”rätt” utbildning. Detta framkommer tydligt i intervjuer gjorda med utbildningsväsendets representanter som har en nedvärderande syn på yrkesutbildningar. Deras reflektioner visar att den institutionella beredskapen inom skolan för ett förverkligande av en reformerad yrkesutbildning som sedan 2011 omfattar permanenta lärlingsutbildningar är låg. Minst lika låg måste beredskapen anses vara bedömt utifrån regeringens ambitioner att genomföra ett systemskifte inom den gymnasiala yrkesutbildningen genom att införa en klassisk lärlingsutbildning som ger branscher och företag ett väsentligt utökat ansvar för och inflytande över utbildningen. En sådan förändring skulle innebära en kraftig förändring av de institutionella värden och normer som ligger till grund för det svenska skolsystemet. Hur kan man begripa sig på denna slutsats gällande skolans låga beredskap med hjälp av institutionell teori?

Esping-Andersen (1999) hävdar att en orsak till reella kriser i välfärdsstater utgörs av glappet mellan beslut om ändringar tagna av externa aktörer i förhållande till de institutioner dessa ska gälla och institutionernas implementering som inte sällan visar sig fortsätta arbeta på samma sätt oavsett beslut fattade på exempelvis den politiska arenan. Institutioner är inte implementeringsenheter som förverkligar regelverk på ett mekaniskt sätt. Istället är tillämpningsprocessen genomsyrad av tolkningar oftast gjorda med förankring i de värden och normer som konstituerar och reproducerar institutionen (Streeck & Thelen 2005). I institutionell teori nämns olika former av glapp inom ramen för en tillämpningsprocess: (i) ett kognitivt glapp mellan de som beslutar om regelverk och de institutioner som ska följa dessa där den beslutande aktören varken kan fullständigt kontrollera eller till fullo förstå sig på den implementerande institutionen, (ii) ett i förhållande till implementeringsprocessen förbestämt glapp inbyggd i arbetet med exempelvis en lagstiftning då politiker, oftast efter kompromisser, kommer överens om en diffust formulerad lagtext som därmed erbjuder ett stort tolkningsutrymme för den implementerande institutionen, (iii) ett självkonstituerande glapp som innebär att institutioner försöker tolka regelverket på ett sätt som passar institutionens egna intressen, budget och normer samt (iv) ett tidsmässigt glapp som innebär att många institutioner överlever sina designers/aktörer som har beslutat om regelverket, vilket gör att implementeringsprocessen inte längre uppmärksammas/kontrolleras av de ursprungliga beslutfattarna och som i kombination med kontextuella förändringar (nya politiska och socio-ekonomiska förhållanden) möjliggör för institutionen att förbise det initiala syftet med regelverket (Thelen 2009).

Skolväsendets låga institutionella beredskap inför den redan reformerade yrkesutbildningen kan förstås mot bakgrund av ett kognitivt institutionellt glapp. Empirin i detta arbete pekar på att det finns ett kognitivt glapp mellan intentioner och tagna beslut på den politiska nivån och skolväsendets mottagande av dessa ambitioner. Den reformerade gymnasieskolan från hösten 2011 ger uttryck för politikernas intention att förbättra utbildningsvillkoren för elever som inte klarar av de teoretiska ämnena genom att uppgradera yrkeskunskaperna samt göra yrkes- och lärlingsutbildningar mer avnämarsstyrda. De intervjuades reflektioner avspeglar en spårbundenhet i synen på gymnasiala studier, de fortsätter argumentera för den ”rätta” utbildningen (läs skolförlagd utbildning) omfattande studieförberedande program. Skolrepresentanternas nedvärderande syn på yrkesutbildningar är egentligen inte nytt. Yrkesutbildningar och i

synnerhet gymnasiala lärlingsutbildningar dras med en tradition av nedvärderande syn i det svenska skolväsendet. Yrkes- och lärlingsutbildningar anses vara en motpol i förhållande till skolbänksstudier som bedöms utgöra receptet på framgångsrika utbildningsvägar och möjlighet till att bli en fullvärdig medborgare (Olofsson 2005, 2010). Trots denna tradition och den låga institutionella beredskapen för att fullfölja en redan reformerad gymnasieskola, planerar politikerna för drastiska förändringar (ett systemskifte) inom den gymnasiala yrkesutbildningen. Detta pekar på att politikerna på nationell nivå inte riktigt förstår sig på skolans egna värdegrunder och reproducerade diskursiva mönster. Empirin i detta arbete bekräftar ”det inte ovanliga påståendet att ingen förändring av skolan är möjlig om inte initiativet kommer från skolan själv” (Wallin 2002, s 99) samt, skulle jag tillägga, om förändringarna bryter mot skolans egna traditionella arbetssätt och kunskapssyn. En tolkning av det kognitivt institutionella glappet är att skolrepresentanternas nedvärderande syn på yrkesutbildningar beror på att skolan ämnar fortsätta fostra skolungdomar främst till upplysta och samhällsengagerade medborgare medan samtida politiker på nationell nivå efterfrågar även kunskaper och färdigheter som formar produktiva arbetstagare.

Litteraturlista

- Esping-Anderson, G. (1999) *Social Foundations of Postindustrial Economies*. Oxford: Oxford University Press.
- Eurostat (2011) *Unemployment statistics*.
- Lundahl, L. (2008) ”Skilda framtidsvägar” i *Utbildning & Demokrati*. Vol. 17 Nr 1, 29-51.
- Olofsson, J. (2005) *Svensk yrkesutbildning. Väggval i internationell belysning*. Stockholm: SNS.
- Olofsson, J. (red) (2007) *Utbildningsvägen – vart leder den?* Stockholm: SNS Förlag.
- Olofsson, J. & Thoursie, A. (2007) ”Ungas framtidsvägar” i J. Olofsson & A. Thoursie (red) *Ungas framtidsvägar – möjligheter och utmaningar*. Stockholm: Agora.
- Olofsson, J. & Wadensjö E. (2007) *Ungdomar, utbildning och arbetsmarknad i Norden*. Stockholm: FAS.
- Olofsson, J. & Panican, A. (2008) ”Ungdomars etableringsförhållanden i de nordiska länderna” i J. Olofsson & A. Panican (red) *Ungdomars väg från skolan till arbetsliv*. Köpenhamn: Nordiska Ministerrådet.
- Olofsson, J. (2009) *Inför ett historiskt väggval – gymnasieskolan och yrkesutbildningen*. Umeå: Boréa.
- Olofsson, J. (2010) *Krisen i skolan – utbildning i politiken och i praktiken*. Umeå: Borea.
- Olofsson, J. & Panican, A. (2012) ”Den svenska yrkesutbildningsmodellen” i H. Høst (red) *Tradisjonelle utfordringer – fornyet interesse. Hvordan er de nordiske landes yrkesutdanninger i stand til å møte arbeidslivets behov?* TemaNord 2012:503. Köpenhamn: Nordiska Ministerrådet.
- Osler, A. & Starkey, H. (2005) *Changing citizenship*. Maidenhead: Open University Press.
- Pressmeddelande (2013) *Ny lärlingsreform. 27 augusti 2013, Utbildningsdepartementet*. På internet: <http://www.regeringen.se/sb/d/16837/a/222060>
- Proposition 1990/91:85 *Växa med kunskaper*. Stockholm.
- Proposition 2003/04:140 *Kunskap och kvalitet – elva steg för utvecklingen av gymnasieskolan*. Stockholm.
- Proposition 2008/09:199 *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan*. Stockholm.
- Proposition 2013/14:1 *Budgetpropositionen för 2014 - Förslag till statens budget för 2014, finansplan och Skattefrågor*. Stockholm.
- Skolverket (2000) *Reformeringen av gymnasieskolan*. Rapport 187. Stockholm: Skolverket.
- SOU 2008:27 *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola*. Stockholm: Fritze.
- SOU 2010:19 *Lärling – en bro mellan skola och arbetsliv*. Stockholm: Fritze.
- Streeck, W. & Thelen, K. (red). (2005) *Beyond Continuity: Institutional Change in Advanced Political Economies*. Oxford: Oxford University Press.
- Thelen, K. (2009) ”Institutional Change in Advanced Political Economies. First Annual Lecture of the BJIR” i *British Journal of industrial Relations*. Vol. 47 (3), 471-498.
- Wallin, E. (2002) ”Att utveckla skolan. En fråga om att lyfta sig själv i håret – eller vad?” i *Pedagogisk forskning i Sverige*. Årg 7, Nr 2, 99–129.